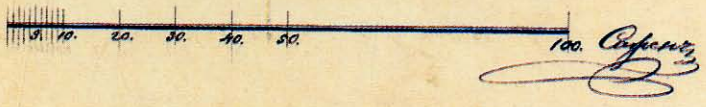
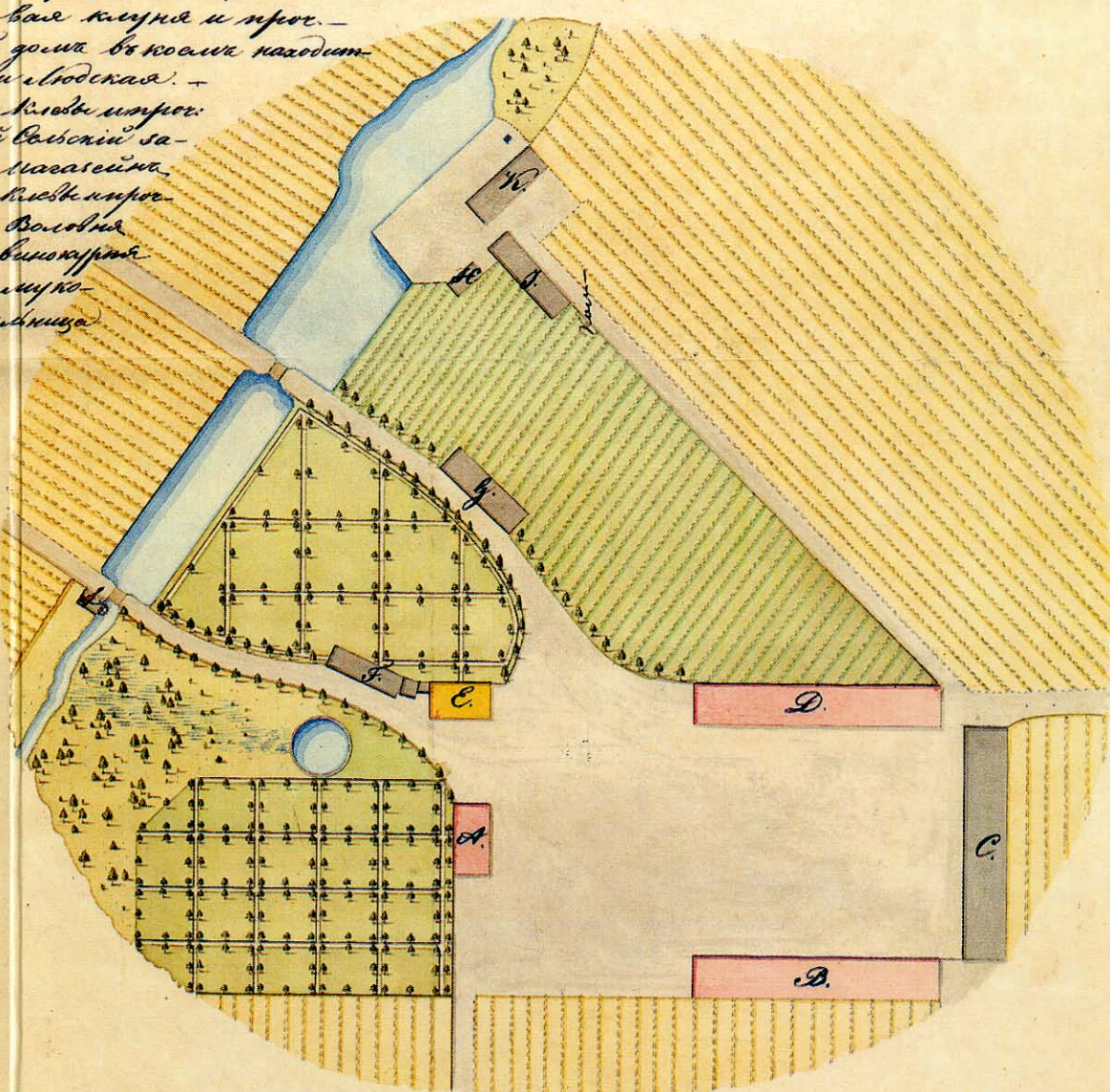

Białostoczczyzna

4/1997

и фронварочный дом,
и Сарай или пещарный ко-
вост...
на...
не строятся, но его при-
воры деревянные части
подъ окнами находится
не погребе на киромиле
на верах фронварочный ма-
фовая клуна и прот.
кий горня въ коаме находит
и илюдская.
на Кисови и прот.
кой Савский са-
Магасейна
на Кисови и прот.
я Волковья
я Вишнарня
я иуко-
Мольница

Białostockie Towarzystwo Naukowe

Regionalny Ośrodek Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Białymstoku

Spis treści

artykuły	str.
Elżbieta Bagińska , Spór o Ludwikę Karolinę Radziwiłłównę	3
Alina Sztachelska-Kokoczek , Spław produktów z dóbr Jana Klemensa Branickiego do końca XVIII w.	15
Bożena Maria Gryguć , Uposażenie zakonu dominikanów w Sejnach w XVII-XVIII w.	21
Adam Miodowski , Echa prasowe sprawy dojlidzkiej	39
Marek Kietliński , Powstanie i działalność Chrześcijańskiego Stowarzyszenia Spółdzielczego "Zjednoczenie" w Białymstoku w latach 1919-1945	50
Henryk Majecki , Białostockie środowisko naukowe a problem źródeł do dziejów regionu oraz ziem północno-wschodnich dawnej Rzeczypospolitej	58
Józef Maroszek , Archiwalia dotyczące kościoła unickiego w zbiorach polskich i obcych	62
Elżbieta Bagińska , Źródła do dziejów Radziwiłłów w archiwach i bibliotekach wileńskich	68
Waldemar Wilczewski , Kwerendy Regionalnego Ośrodka Studiów i Ochrony Środowiska Kulturowego w Białymstoku, w archiwach, bibliotekach i muzeach Białorusi, Litwy i Rosji.	79
Rimantas Miknys , Źródła do historii Polski w spuściźnie Towarzystwa Przyjaciół Nauki w Wilnie	83
Ēriks Jēkabsons , Materiały dotyczące stosunków polsko-łotewskich i mniejszości polskiej na Łotwie w Państwowym Archiwum Historycznym Łotwy	91
Zofia Tomczonek , Materiały do dziejów Polski okresu międzywojennego w zbiorach Litewskiego Centralnego Archiwum Państwowego w Wilnie	98
ks. Witold Jemielity , Materiały dotyczące obszaru Litwy znajdujące się w Archiwum Diecezjalnym w Łomży	105
varia	110
biografie	117
kronika	120
recenzje	128

Józef Maroszek (Białystok)

Archiwalia dotyczące Kościoła unickiego w zbiorach polskich i obcych

Region kulturowy Podlasia, obejmuje te obszary współczesnego nam Państwa Polskiego, które w 1569 r., przed unią lubelską pozostawały w granicach Wielkiego Księstwa Litewskiego. Są to więc przedrozbiorowe województwa: podlaskie - w całości i w części - trockie, nowogrodzkie i brzeskolitewskie. Różnorodności etnicznej towarzyszyły tu odmienności wyznaniowe. Po 1596 r. przytłaczająca większość cerkwi przyjęła unię kościelną. W chwili III rozbioru Polski na całym tym obszarze egzystowały jedynie 4 parafialne cerkwie prawosławne w: Drohiczynie, Bielsku Podlaskim, Zabłudowie i Jabłecznej wobec 193 parafii unickich.

Obszar ten podzielony był w czasach staropolskich pomiędzy dwa unickie biskupstwa: metropolitalne (z siedzibami w Wilnie i Nowogrodzku) oraz włodzimiersko-brzeskie. Granica pomiędzy nimi wyznaczona została pewnie jeszcze 15 listopada 1415 r., gdy uformowane zostały podstawy organizacji Kościoła wschodniego w Wielkim Księstwie Litewskim. Wkrótce, bo w 1425 r. uformowane zostało rzymskokatolickie biskupstwo łuckie, a teren regionu kulturowego Podlasia podzielony został pomiędzy łańskie biskupstwa wileńskie i łuckie. Granice podziału biskupstw pod względem kościelnym obu obrządków na Podlasiu pokrywały się. Sytuacja ta przetrwała do 1795 r., gdy zaborcy narzucili nowe podziały, a na Podlasiu pod Niemirowem spotkały się trzy zaborcze granice. 14 kwietnia 1839 r. ukaz carski zlikwidował Kościół Unicki w Imperium Rosyjskim.

Archiwa parafialne *Synod prowincjonalny ruski w mieście Zamoyściu rokun 1720 odprawiony nakazywał, aby wizytatorzy zapytywali plebana: Jeśli ma archiwum, w którym papiery, fundusze, prawa do kościoła należące, za zamkiem chowa?... Jeśli ma inwentarz rzeczy jakich pozostałych po swoim antecesorze, i przy instalacji sobie oddanych... Jeśli jest inwentarz sprzętu i ochędostwa cerekiewnego ? ... Jeśli imiona tych co się chrzczą piszą się w metrykach tym sposobem, jako naznaczono na synodzie, nie odkładając, ale zaraz, żeby się zapomnieć nie mogło... Jeśli tych, którym daje ślub, tegoż dnia zaraz wpisuje do metryki... Bractwo świeckie. Jeśli bractwa świeckie są prawnie erygowane i mają ustawy, albo reguły swoje powagą Stolicy Apostolskiej albo biskupa potwierdzone. Jeśli dobra i jałmużny, dochody roczne, czynsze, albo prowizje, które się zebrać mogą, wiernie i szczyrze się administrują i notują. Jeśli mają różne księgi, pierwsza w którą się wpisują imiona brackie, druga, w którą się piszą rezolucje dla pospolitego dobra postanowione, trzecia jeśli bywają sądy jakie między niemi, w którąby wpisane były dekreta, albo sentencje potępiające przeciwko winnym ferowane... Jeśli mają archiwum, w którymby chować się mogły w jedynypapiery i prawa brackie; drugie zaś, w którymby chowane były aparata i inszy sprzęt kościelny i ochędostwo jego... Księgi metrykalne - stanowiące ważną część archiwum parafialnego prowadzone były właściwie dopiero od Synodu Zamojskiego, który odbył się w 1720 r. Podobnie też zapoczątkowano wówczas spisywanie inwentarzy cerkiewnych, protokołów wizytacyjnych, składanie w archiwach*

cerkiewnych dokumentów instalacyjnych kościelnych władz biskupich na prezbiterów i kolatorskie prezenty na beneficja. W wizytacjach dziekańskich i generalnych znajdują się konsekwentnie odnotowywane informacje: *papiery miejscu i osobie służące, metryki chrztów, ślubów i pogrzebów znajdują się.*¹

Dzisiejszy zasób archiwów cerkiewnych parafii prawosławnych jest niemal całkowicie pozbawiony jakichkolwiek archiwaliów unickich z lat 1596-1839 (1875). Wniosek ten wysnuty został na podstawie własnych kwerend i kierowanych przeze mnie studenckiego Koła Naukowego Historyków białostockiej Filii Uniwersytetu. Właściwie jedynie w kilku parafiach, współcześnie nam prawosławnych, ocalały pojedyncze unickie księgi metrykalne:

Andryjanki (chrzty 1773-1777 i 1790-1794 r.),

Bielsk Podlaski par. św. Trójcy (chrzty 1714-1740, 1745, 1748-1770, 1772-1774, 1780-1793, śluby 1759-1769, 1774, zgony 1765-1773).

Bielsk Podlaski par. Św. Michała (chrzty 1756-1788, 1794-1800, śluby 1756-1788, 1794-1800, zgony 1756-1788, 1794-1800 r.)

Boćki (chrzty 1772-1776 i 1792-1796 r.)

Czyże (chrzty i śluby 1675-1772, chrzty od 1727-, i od. 1781-1798 śluby od 1728

Dubicze Cerkiewne (chrzty 1811-1826).

Grodzisk (chrzty 1767-1794, 1799-1826 r. 1799-1826, śluby 1756-1791, zgony 1809-1826

Kleszczele, parafia św. Jerzego (chrzty 1736-1741, 1804-1806, 1817-1826, 1835-1841, śluby 1836-1838, zgony 1836-1839 r.)

Kożany (chrzty 1725-1768, 1792-1805, 1819-1835, śluby 1740-1766, 1819-1835, zgony 1757, 1791-1807, 1819-1835 r.)

Mielnik par. Narodzenia NMP (chrzty 1825-1834 r., zgony 1773-1775, 1779-1834, śluby 1799-1834 r.)

Mielnik par. Zmartwychwstania Pańskiego chrzty 1827-1835, śluby 1827-1835, zgony 1827-1835 r.)

Narew (chrzty 1783-1806 i 1806-1814),

Ryboły (chrzty 1751-1756, 1760-1764 i 1790-1798, śluby 1751-1756, 1782-1826, zgony 1752-1756 i 1768-1772 1782-1798 r.).

Telatycze (śluby 1827-1834, zgony 1827- 1834²

Zachowały się też księgi metryk chrzestnych parafii dojlidzko-białostockiej w archiwum Parafii Rzymskokatolickiej Niepokalanego Serca Maryi i Matki Boskiej Ostrobramskiej w Dojlidach - chrzty (1784-1796) i zgony (1796-1826).

W Archiwum Państwowym w Białymstoku przetrwały ponadto unickie księgi metryczne z Czyż (zgony od 1808 r.) i Kożan (chrzty 1770-1789 i 1797-1819).

Równie rzadko występują w archiwach parafii prawosławnych inne akta, jak wizytacje, inwentarze, dokumenty beneficjalne. Pewnym wyjątkiem są materiały przechowywane w archiwum przy cerkwi w Narwi. Znajduje się tam *Eksrtrakt wizyty generalnej cerkwi parochialnej Narewskiej* 1811 r., *Akta wizyty cerkwi parochialnej narewskiej* w 1818 r.³ W archiwum cerkwi w Czyżach zachował się oryginalny dokument z 26 lipca 1792 r. Stanisława Kostki Potockiego generała artylerii koronnej o dostarczenie 20 strzelców z Czyż do Komisji Wojskowej. Jeszcze w XIX w. w cerkiewnym archiwum zachowane było kilka listów królewskich, potwierdzających fundusz: królów Henryka Walezego z 1573 r., Michała Korybuta z 1670, Jana III z 1676, Augusta II z 1698 r. oraz dwa rękopisy z XVIII wieku.⁴ Jeszcze w końcu lat 90-tych XIX w. prawosławny proboszcz cerkwi czyżewskiej odnotował: *jedwa li v jeparchii najdiotsia drugaja cerkov, v vnutrennjem kotorj boleje sochraniloś by stolko oczevidnych ostatkov unii*.⁵ Zachowane archiwalia z czasów unii przez długi czas były schowane, z pragnieniem by przetrwały czas zmuszenia wiernych parafii w Czyżach do porzucenia katolicyzmu i przyjęcia prawosławia w 1839 r. Ks. G. Sosna w 1981 r. pisał: *Ostatnio odkryto wiele cennego materiału źródłowego z XVII-XIX w.*⁶

W archiwum parafialnym w Szczytach zachował się *Inwentarz cerkwi w dobrach Szczyty, ufundowanej ... Sporządzony dnia 22 listopada 1785 roku*

Rzadkość archiwaliów unickich w archiwach parafialnych potwierdzają publikacje ks. Grzegorza Sosny. Ten historyk cerkwi w tzw. bibliografiach zawarł przeglądy materiałów drukowanych, rękopiśmiennych, a także chronologię zdarzeń z życia m.in. katolików-unitów.

W latach 1800-1849 funkcjonowała parafia w Supraślu. W 1849 r. parafię zlikwidowano, księgi metrykalne odesłano do Konsystorza Litewskiego, a wsie należące do tej parafii rozdzielono pomiędzy prawosławne parafie w Sokółce, Ostrowiu, Dojlidach i Wasilkowie.

Jeszcze w 1869 r. w 9 cerkwiach byłego obwodu białostockiego w archiwach były dokumenty jeszcze sprzed unii: w Siemiatyczach przywilej Aleksego Kmity z 1431 r., w Pasynkach dokument Zygmunta Augusta z 1561 r., w Klejnikach z 1588 r., w Dubiczach Cerkiewnych przywilej Zygmunta Augusta z 1553, w Kleszczelach inny dokument z 1560 r., w Knyszynie z 1556 r., Czarnej Cerkiewnej z 1574 r., Nowym Dworze z 1587, Lewkowie, „oryginalny” zapis Masalskiego z 1574 r. Oczywiście znacznie więcej było źródeł późniejszych, unickich. W Bielsku w cerkwi św. Michała zachowana była wizyta 1674, a w Rajsku z 1647 r.⁷

Szcątkowość dziś zachowania archiwów parafii unickich jest wynikiem walki jaką wydano po 1839 i 1875 r., po kasacie unii wszystkim elementom unickiego wyposażenia kościelnego. Usuwano nie tylko ołtarze, ambony, organy, monstrancje, baldachimy, ale wszelkie świadectwa katolickiej przeszłości. Ważne miejsce w tej walce zajmowała tradycja historyczna.

Archiwa konsytorskie W Archiwum Państwowym w Lublinie przechowywany jest zespół: Chelmski Konsystorz Grecko-Katolicki. Wizyty generalne diecezji brzeskiej obejmują tam dekanaty: bialski, bielski, brzeski, drohiczynski, kamieniecki, mielnicki, prużański, włodawski z lat: 1727, 1757, 1764 i 1789, 1790.⁸

Po 1807 r., po przekazaniu obwodu białostockiego Rosji terytorium dekanatu białostockiego zostało znacznie uszczuplone. Pozostałe w Księstwie Warszawskim, a później w Królestwie Polskim parafie unickie tego dekanatu stanowiły dekanat augustowski.⁹

W Centralnym Państwowym Archiwum Historycznym Rosji w Sankt Petersburgu przechowywany jest zespół: Kancelaria metropolitów Kościoła grecko-katolickiego.¹⁰ Wśród nich zwraca uwagę „Zbiorcza wiadomość o parafiach dekanatu podlaskiego z 28 czerwca 1788 r.”¹¹ Poza tym należy wskazać jeszcze inne petersburskie zbiory, przede wszystkim Archiwum Instytutu Historii Akademii Nauk Rosji w Petersburgu, gdzie znajdują się kolekcje P. Dobrochotowa (K.52) i *Sobranije Archeograficzeskoj Kommissii*, gdzie znajdują się materiały archiwalne dotyczące kościoła Unickiego na Podlasiu.

Warszawska Rada Archiwalna w grudniu 1919 r. podjęła uchwałę o przejęciu archiwów znajdujących się na terenach wschodnich Rzeczypospolitej. W celu wykonania tej uchwały w kwietniu 1919 r. udał się do Wilna Waclaw Gizbert Studnicki. Jego zadaniem było *rozciągnięcie opieki nad archiwami i archiwiami znajdującymi się na ternie działania departamentu Ziemi Wschodnich*.¹² Jednym z cenniejszych nabytków wileńskiego archiwum z tego czasu było *Archiwum konsytorza prawosławnego i unickiego* obejmujące akta z lat 1751-1913. 13 sierpnia 1932 r. dyrektor Gizbert Studnicki skierował pismo do Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego w Warszawie, gdzie m. in. opisuje sposób nabycia tego zespołu. *Akta pounickie razem z częścią akt prawosławnych trafiły do archiwum państwowego w Wilnie w r. 1919 w drodze kupna z hurtowego składu makulatury, po otrzymaniu przypadkowej wiadomości, że konsystorz prawosławny wyzbył się tych akt jako niepotrzebnych. Akta te mieszczą się w magazynie Archiwum Państwowego w głównym gmachu uniwersytetu przy ul. Uniwersyteckiej 5 i zajmują tam jedną z najmniejszych sal o 1 oknie. Katalog kartkowy tych akt obejmuje dotychczas 7098 kartek do r. 1851. Akta prawosławne najnowsze dochodzą do r. 1913 włącznie. Akt pounicznych znajduje się w przybliżeniu ok. 2700 voluminów konsytorzy unickich (litewskiego i brzeskiego) z lat 1771-1839:*

15 ksiąg wizytacji cerkwi w dekanatach diecezji brzeskiej (1759-1839

11 ksiąg protokołów posiedzeń konsystorza brzeskiego i litewskiego (1796-1838).

11 ksiąg kancelaryjnych konsystorza brzeskiego unickiego (1799-1825).

11 ksiąg kancelaryjnych konsystorza brzeskiego unickiego (1799-1825).

14 ksiąg ze spisem parafian niektórych parafii diecezji brzeskiej (1823-1832).

281 ksiąg metrycznych (1751-1838).

W sprawozdaniu z działalności Archiwum Państwowego w Wilnie w latach 1919-1926 określono wagę tego zespołu na 175 1/2 pudów (2808 kg). W jego skład wchodziło, obok innych dokumentów z terenu Podlasia Archiwum Konsystorza Supraskiego przesłane do unickiego biskupstwa brzeskiego około 1810 r.¹³ Dziś akta te stanowią dwa zespoły archiwalne Archiwum Historycznego Litwy w Wilnie: nr 634 Litewski Konsystorz Biskupstwa Unickiego, obejmujący 1 454 jednostek archiwalnych (3 inwentarze) z lat 1596-1839 r. i nr 605 Konsystorz Wileńskiego Biskupstwa Prawosławnego obejmujący 17 412 jednostek inwentarzowych z lat 1589-1940.¹⁴ W zespole nr 634 zachowała się niezwykle cenna księga wizyty generalnej dekanatu białostockiego z 1804 r., obejmującego cerkwie unickie części przedrozbiorowych dekanatów podlaskiego i grodzieńskiego.¹⁵

Część archiwum konsystorza diecezji metropolitalnej trafiła już w XIX w. do zbiorów Wileńskiej Biblioteki Publicznej. W sali „B” szafie nr 3 przechowywane były pozycje od 155-161 dotyczące grodzieńskiego konsystorza metropolitalnego. Dziś część kolekcji z tej Biblioteki przechowywane jest w Bibliotece Akademii Nauk Litwy. Zwracają uwagę bardzo interesujące wizytacje biskupie i dziekańskie cerkwi unickich m.in. z regionu kulturowego Podlasia, np. *Księga wizyty dziekańskiej dekanatu podlaskiego przeze mnie księdza Bazylego Benedykta Guttorskiego dziekana podlaskiego plebana gólniewskiego w roku 1773 miesiąca Novembra dnia 17 iuxta vetus kalendarza sporządzona*,¹⁶ obejmująca wizyty cerkwi w: Białymstoku, Dojlidach, Boguszewie, Choroszczy, Ciecierówce, Dobrowoli, Fastach, Gródku, Jałówce, Knyszynie, Kożanach, Nowej Woli, Potoce, Puchłach, Rybołach, Surażu, Topilcz, Topolanach, Trześciance i Wasilkowie. Inne wizytacje pochodzą z lat 1814-1818. Interesująca jest też korespondencja i bieżące akta urzędu konsystorskiego.¹⁷

Archiwa klasztorne Na terenie Podlasia działały unickie klasztory bazylikańskie w: Białej Podlaskiej (od 1690 r.), Drohiczyń (od 1751 r., skasowany w 1828 r.) i Supraślu (od 1500 r.) z rezydencjami w Warszawie, Kuźnicy i Tykocinie.

W 1876 r. z Supraśla oddano do Wileńskiej Biblioteki Publicznej bibliotekę liczącą łącznie 1 109 woluminów. Wraz z książkami przekazano część archiwum klasztorowego liczącą 191 pozycji. Selekcja przekazywanych materiałów właściwie się nie odbyła. Niektóre dokumenty archiwalne w części znajdowały się po 1876 r. w Supraślu, a w części w Bibliotece Wileńskiej. Historyk Laury Supraskiej działający u schyłku XIX w. - Dalmatow określił te zabiegi mianem *kastracji*, wykonał on nowy katalog archiwum i

biblioteki liczący 125 kart, niestety nie dołączył go do swej monografii tłumacząc się jego obszernością.¹⁸ Losy innych unickich klasztornych archiwów podlaskich są niestety nieznanne.

Przypisy:

- 1 Por. *Księga wizyty dziekańskiej dekanatu podlaskiego przeze mnie księdza Bazylego Benedykta Guttorskiego dziekana podlaskiego, plebana gołniewskiego w roku 1773 miesiąca Novembra dnia 17b iuxta vetus kalendarza sporządzona*, wyd. J.Maroszek, W.F. Wilczewski, „Prace Białostockiego Towarzystwa Naukowego” nr 34, Białystok 1996.
- 2 Wykorzystano dane publikowane przez ks. G. Sosnę, *Bibliografia parafii prawosławnych na Białostoczczyźnie. Część demograficzna: chrzty, śluby i zgony (według ksiąg metrykalnych)*, Ryboły 1992.
- 3 D.Michalik, *Z dziejów Narwi i okolic. W 480 rocznicę nadania prawa chełmińskiego 1514-1994*, Białystok-Narew 1996, s. 106.
- 4 Pokrowski, *Archeograficzeskaja karta Grodnenskoj gubernii*, s. 65.
- 5 „Litovskije eparchialnyje wiadomości”. 1890, s. 95, cyt. za: ks. G.Sosna, Czyż, „Wiadomości Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego”, nr 3, 1981, s. 81.
- 6 ks. G.Sosna, Czyż, s. 76.
- 7 *Zamietka o wizitach, kak chraniaszczichsja istoriczeskich swiedieniach i dokumentow*, „Wiestnik Zapadnoj Rossii”, ks. 7. 1869, t.III, s. 83.
- 8 Por. A. Kossowski, *Archiwalia lubelskie do dziejów unii kościelnej w Polsce*, „Archiwa, Biblioteki i Muzea Kościelne”, t. IV, 1962, s. 232.
- 9 Należały do niego m.in. parafie unickie w Rygałowce, Lipsku, Tykocinie i Hołynce. W AP Lublin, w zespole: *Chełmski Konsystorz Greko-Katolicki (nr 505, 505 a, 506) zachowały się materiały dotyczące tego dekanatu z lat 1815-1858*.
- 10 Por. *Opisanie dokumentov archiva zapadno-ruskich uniatskich mitropolitov*, t.1-2 Sankt Petersburg 1897-1907.
- 11 Tamże, t. 2, s. 464 nr 2580.
- 12 *Archiwum Państwowe w Wilnie w latach 1919-1926*, „Archeion”, IV, 1928, s. 161.
- 13 J. Maroszek, W. Wilczewski, *Przejęcie archiwaliów unickich do Archiwum Państwowego w Wilnie w 1919 r.*
- 14 M. Kocójowa, *Przewodnik po zbiorach rękopisów w Wilnie*, Kraków 1993, s. 212.
- 15 CPAHLitwy w Wilnie, f. 634, op. 1, nr 60. cerkwie unickie w Bali,Sopoćkiniach,Hołynce, Rygałowce, Jacznie, Lipsku. Augustowie w niej sami przychodnie z Prus starych obrządku Grekounickiego, tych liczba nigdy większa nie bywa jak osób 50, Siderka, Nowy Dwór, Samogród, Jurowlany, Ostrów, Wasilków, Fasty, Knyszyn, Tykocin, Boguszewo, Topilec, Suraż, Kożany, Ryboły, Puchły, Trześcianka, Potoka, Topolany, Nowa Wola, Gródek,
- 16 Por. ostatnio wydaną drukiem *Księga wizyty dziekańskiej dekanatu podlaskiego przeze mnie księdza Bazylego Benedykta Guttorskiego dziekana podlaskiego plebana gołniewskiego w roku 1773 miesiąca Novembra dnia 17 iuxta vetus kalendarza sporządzona*, opr. wspólnie z W.F.Wilczewskim, Białystok 1996.
- 17 Biblioteka Akademii Nauk Litwy w Wilnie, F. 17-nr 157, 158, 159, 160 i 161. Por. *Opisanie rukopisnago otdielenja Wilenskoj Publicznojj biblioteki*, t.4, Wilno 1903, s. 31, nr 154-161. Część z nich opublikowano, zob. *Archeograficzeskij sbornik dokumentow odnosiaszczichsia k istorii siewiero-zapadnoj Rusi*, t. 13, Wilno 1904.
- 18 N. Dalmatov, *Supraszkij Błagowieszczenskij monastyr*, Petersburg 1892, s. 430-436. Por. J.Maroszek, *Straty sziedziwa kulturalnego klasztoru OO. Bazyljanów w Supraślu w latach 1794-1915*.

KOŚCIÓŁ UNICKI NA

PODLASIU W 1795 R.

Czasopisma
Kolekcja Humanistyczna

Opracowanie mapy: Tomasz POPLAWSKI
Regionalny Ośrodek Studiów
i Ochrony Środowiska Kulturowego w Białymstoku